

Vervolg op de beschrijving zijner opsluiting gedurende 13 maanden in het krankzinnigengesticht te Zutphen

<https://hdl.handle.net/1874/234771>

1886 II, 10

mm 11173

1886.
M. 44.

1STE VERVOLG

op de beschrijving zijner opsluiting

GEDURENDE 13 MAANDEN

IN HET

KRANKZINNIGENGESTICHT TE ZUTPHEN,

DOOR

Dr. A. LUIJTEN.

(Voor rekening van den schrijver.)

AMSTERDAM,
BRINKMAN & VAN DER MEULEN,
1886.

1STE VERVOLG

op de beschrijving zijner opsluiting

GEDURENDE 13 MAANDEN

IN HET

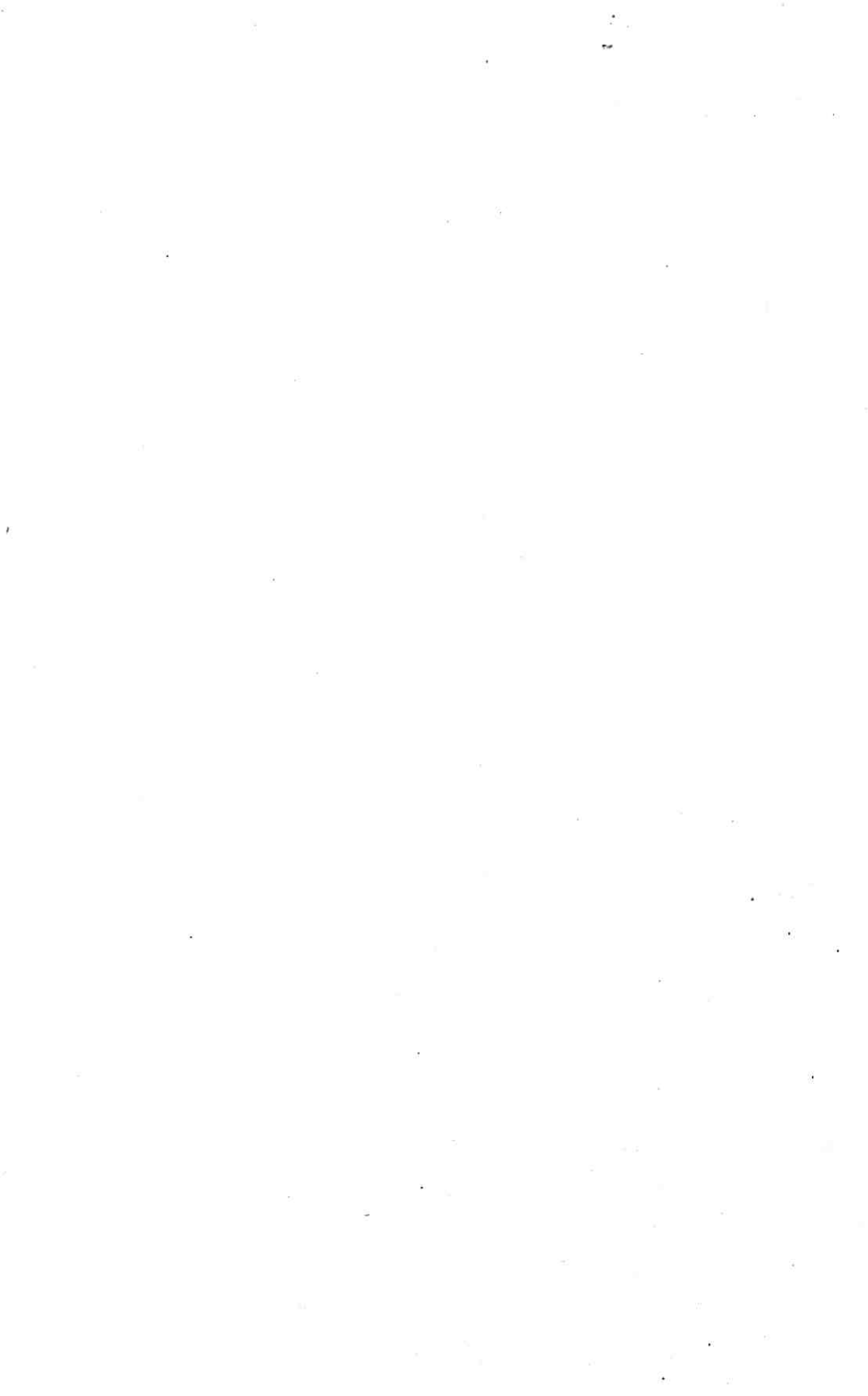
KRANKZINNIGENGESTICHT TE ZUTPHEN,

DOOR

Dr. A. LUIJTEN.

~~~~~  
*(Voor rekening van den schrijver.)*  
~~~~~

AMSTERDAM,
BRINKMAN & VAN DER MEULEN,
1886.

VOORWOORD.

De voorstelling dat na het in het licht geven mijner beschrijving der opsluiting gedurende 13 maanden in het K. G. te *Zutphen*, alles vervolgens over mij in het openbaar zou behandeld worden, was eene illusie. — Men zal dat in het volgend hoofdstuk verduidelijkt vinden.

Van mijne zijde zal ik dus voortgaan alles in het openbaar te behandelen.—

Men heeft verder ten opzichte van genoemd geschrift een algemeen stilzwijgen bewaard, dat mij zelve heeft verbaasd. Wel is het boek door geheel ons vaderland gelezen en ging het van hand tot hand, daarna zweeg een ieder. Met liefde nam men een presentexemplaar aan, doch daarna zweeg men. Het is mij zelfs niet mogelijk geweest de toezegging te verkrijgen van het eenvoudigste referaat in het *Weekblad van geneeskunde*. Men wilde wel een present-exempl. aannemen, doch zich niet verbinden daarvan een referaat te geven. Critiek of beoordeeling was zelfs niet gevraagd.

Algemeen deinsde men waarschijnlijk terug voor het vreeselijke der zaak en de aanzienlijke menschen, die daarin betrokken zijn.

Zoo kwam weder alles tot rust. De heer v. ANDEL is

geneesheer-directeur aan het Krankzinnigen gesticht te *Medenblik* en de heer RAMAER steeds — steeds Inspecteur der krankzinnigen, eene betrekking van zooveel vertrouwen.

Zelfs lijd ik volgens dien Inspecteur nog voortdurend aan eene *vervolgingsmanie*, die tot dien graad zal stijgen of gestegen is, dat ik ongelukken zal begaan ten opzichte van anderen of mijzelven.

Waarom zijn oordeel is, dat ik steeds moest opgesloten zijn in een krankzinnigengesticht, en beschuldigt hij de Rechtbank in *Zutphen*, die zijn gevoelen niet deelde, van onkunde; terwijl het, volgens hem, zoo goed zou geweest zijn, dat die heeren rechters aan de Academie eenigen tijd een liefhebberij-college hadden waargenomen in psychiatrie.

De Minister HEEMSKERK neemt dit alles in vollen ernst op en schijnt door de heeren Inspecteurs voldoende over mij te zijn ingelicht. In het volgende Hoofdstuk vindt men dit alles verduidelijkt.

Eveneens als men algemeen het stilzwijgen had bewaard ten opzichte van mijn schrijven, zoo was het ook ten opzichte der rechterlijke macht.

Van niets had zij nota genomen:

Noch het in den blinde afgeven van het attest mijner krankzinnigheid, op zeven uren afstand.

Noch het leugenachtig rapport aan de Rechtbank te Amsterdam ingezonden.

Noch het terughouden van mijn schrijven aan die rechtbank, bij het verloren gaan van zooveel stukken.

Noch de bijzondere inrichting door de Doctoren van mijne correspondentie in het krankzinnigen gesticht.

Noch de vernietiging mijner brieven en het afweren van elk bezoek, stelselmatig in de eerste zes weken voortgezet.

Noch de verschillende betoogen in dat geschrift voorkomende, waardoor het aannemen van krankzinnigheid voor den minst ontwikkelden geneeskundige onmogelijk werd en het mij

bij voortduring opgesloten houden door de psychiatrici ter kwader trouw moest zijn.

Niets van dit alles had de rechterlijke macht zich aange- trokken.

Nog kwam in dat boek voor de beschuldiging van eene der grootste misdaden, die men zich denken kan; het toedienen van schadelijke stoffen door de psychiatrici aan iemand in hun gesticht opgesloten, ten einde hem een woord te ontlokken, waardoor het voorwendsel van hun rapport meer gerechtvaardigd zou zijn.

Ook dit heeft de rechterlijke macht niet in beweging gebracht.

Zij heeft het als niet bekend gemaakt laten voorbijgaan.

Kon ik er niets aan doen om beoordeeling, mededeeling of critiek van mijn geschrift op te roepen, ten opzichte der rechterlijke macht was dit niet zoo, voor mij bleef de weg open om officiëel eene aanklacht te doen.

Tot die aangifte heb ik besloten. Te meer heb ik dit gedaan, omdat daarin de sleutel gelegen is tot het leveren van bewijs voor al de boosheid, al de kwade trouw, waarmede in dit gruwelstuk gehandeld is.

Daar ook deze poging vruchteloos was, vindt men het alles hierachter medegedeeld, en laat ik het algemeen daarover oordeelen.

HET OORDEEL VAN DEN MINISTER HEEMSKERK.

Het was op den 9den December 1885, dat de volksvertegenwoordiger MACKAY in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, den Minister van Binnenlandsche Zaken wees, op de zoo afkeurenswaardige handelingen van den Inspecteur der krankzinnigen (RAMAER), die acht à negen maanden gewacht had, voor hij een bezoek aan het gesticht bracht, waarin zijn tusschenkomst „dringend en herhaalde malen” door den betrokken persoon was gevraagd, „en die daaraan slechts voldaan heeft nadat de patient, ten einde raad, zich tot den Minister van Binnenlandsche Zaken had gewend om diens tusschenkomst te verzoeken.”

Hier volgt een zeer belangrijke verklaring van den volksvertegenwoordiger, ik zal deze daarom woordelijk uit de Staatscourant in zijn geheel invoeren.

„Ik voeg hier eene zaak bij, die mij bekend is en wellicht ook aan den eersten onderteekenaar van het verslag, namelijk dat, wanneer die persoon zijne bewilliging had gegeven om onder curateele gesteld te worden, *hij niet in het gesticht zou gekomen* of er althans tijdens zijn verblijf aldaar weder uit ontslagen zou zijn.”

Dit laatste heb ik duidelijk in mijne „beschrijving”

pag. 222 medegedeeld, doch van het eerste gecursiveerde was ik niet zoo zeker.

Zoo werd ik dan met een gezond hoofd in een krankzinnigengesticht opgesloten, om onder curateele gesteld te worden!!

Het schijnt, uit de woorden van den heer MACKAY te oordeelen, dat ook de *psychiatricus* RAMAER in volle bekendheid met deze afzichtelijke zaak was.

Nadat de volksvertegenwoordiger heeft medegedeeld, hoe ik in weerspraak met de geneeskundigen, door de rechtbank ontslagen ben, doet hij den wrevel uitkomen, dien deze uitspraak bij den heer RAMAER heeft opgewekt.

„In plaats nu dat de Inspecteur deze uitspraak niet alleen eerbiedigt, maar er zich ook in verheugt in het belang van den ongelukkige, ontvangt de rechtbank een verwijt, dat zij heeft durven afwijken van het gevoelen van den geneesheer, en een ongepaste critiek nog daarenboven.”

Die critiek bestaat in een aanval op de rechterlijke macht, door die — in zijn rapport aan den Minister van Binnenlandsche Zaken — onbevoegd te verklaren wegens onkunde.

Uitgaande van het beginsel, dat hij alleen de wijsheid heeft, zijne diagnose, zonder eenige tegenspraak de ware is, schrijft die Inspecteur dit verschil met zijn gevoelen aan onkunde der heeren rechters toe.

Van daar dat de heer MACKAY er de volgende woorden aan toevoegt: „Als de Inspecteurs (hier worden ze beide genoemd) er ten slotte aan toevoegen, dat uit dezen zaak gebleken is, dat het noodig zou zijn dat de rechterlijke macht, als zij nu eenmaal de macht heeft verkregen om in die zaken te oordeelen, ook in psychiatrie en gerechtelijke psychologie behoorde onderwezen te worden, dan vraag ik, als men weet hoe moeielijk dat vak is en welk een langdurige stu-

die het vereischt, of dat ernst kan geweest zijn van de Inspecteurs, en of zij de uitspraken der rechters met meer vertrouwen zouden tegemoet zien, als deze eenigen tijd een liefhebberijcollege in psychiatrie en gerechtelijke psychologie hadden bijgewoond."

Het zij mij vergund eene enkele rectificatie en verder eenige opheldering aan deze woorden van den afgevaardigde toevoegen.

Het waren geen 8 à 9 maanden waarin door den Inspecteur RAMAER aan mijn dringend verzoek niet is voldaan, het waren elf maanden.

Zelfs had de Inspecteur zijne inspectie in dat jaar van het gesticht niet gedaan. Jaarlijks deed hij die inspectie in het voorjaar, Maart gewoonlijk, dit jaar deed hij die inspectie niet, ofschoon hij in het bezit was van mijn verzoek.

RAMAER heeft in een later schrijven voorgegeven dat hij zoovele zulke brieven uit de krankzinnigengestichten ontvangt.

In de „beschrijving mijner opsluiting heb ik dat schrijven medegedeeld en de waarschijnlijkheid geopperd, dat deze bewering *eene onwaarheid zou zijn*, thans zeg ik het openlijk, het is eene *opzettelijk geschreven onwaarheid*, omdat het eene onmogelijkheid is, dat hij dergelijke logisch geschreven brieven, goed van stijl, juist van inhoud, zoo in menigte uit de krankzinnigengestichten kan ontvangen. Voorzeker meer overeenkomstig de waarheid moet het zijn, dat geen enkele krankzinnige bewustheid heeft, dat er een Inspecteur RAMAER bestaat.

Verder geeft RAMAER in zijn schrijven nog op als reden waarom hij aan mijn verzoek niet heeft voldaan, dat hij mij in het krankzinnigengesticht „wel wat wilde laten zitten". Die Inspecteur wilde mij daar wel wat laten zitten, ofschoon hij mij niet gezien had. Die Inspecteur, die juffr. HOFFMAN, om wat geld te verdienen, in zijn gezin opnam, ten einde haar

daar *niet* te laten zitten, — dat geld verdienen, dat de dood is geweest van die beklagenswaardige dame. (*)

Na op last van den Minister mij bezocht te hebben, na drie uren met mij te hebben gesproken, wilde hij in zijn rapport mij daar tot op den huidigen oogenblik „laten zitten”, omdat ik volgens zijne diagnose ongelukken moest veroorzaken.

De rechtbank van *Zutphen* had eene andere diagnose gemaakt, zij had bij mij geen spoor van krankzinnigheid ontdekt, en dientengevolge geoordeeld dat ik daar niet moest blijven zitten.

In zijne domme verwatenheid — indien hij ter goeder trouw is — schrijft RAMAER dit afwijken van zijn gevoelen in het rapport uitgedrukt, aan onwetendheid toe, waarom hij ook in dat rapport den wensch te kennen geeft, zooals de volksvertegenwoordiger dit juist heeft gezegd, dat de rechters eenigen tijd een liefhebberij-college zouden bijwonen in *psychiatrie* en *gerechtelijke psychologie*.

Men stelle zich voor menschen zonder eenige *anatomische*, zonder eenige *physiologische kennis*, liefhebberij-college houden in *psychiatrie* en *psychologie*.

Schoone raadgeving!

Welk een oordeel, welk een inzicht!! ongeveer „waar zit het?” (†)

Laat ons thans zien wat de Minister daarop antwoordt.

De Minister begint met te verklaren, dat deze zaak nog in onderzoek is, en Z. E. daarover in correspondentie is.

Opnieuw zal dus mijne zaak achter mij om en in diepe stilte behandeld worden. Men weet het hoe ik zelfs geene inzage van een rapport kon verkrijgen, over mij gesteld.

Dit is dan de eerste slag die door den Minister

(*) Zie mijne „Beschrijving” Pag. 276 waar dit feit meer uitvoerig is beschreven.

(†) l. c. Pag. 277.

mij wordt toegebracht. Van den dag af, dat ik het boven aangegeven geschrift heb uitgegeven, dacht ik hiervoor bewaard te zullen zijn. Hierdoor nu was ik in mijn vertrouwen, dat alles in het daglicht behandeld zou worden, geheel teleurgesteld.

Bittere teleurstelling, opnieuw wordt over mij eene geheime correspondentie gevoerd! De Minister verklaarde wel later dat hij het „hoor en wederhoor” zou in acht nemen, doch heeft niets hiervan volbracht, ik ben geen enkele maal gehoord, de Minister heeft alleen in deze correspondentie de Inspecteurs gehoord. Dit „hoor en wederhoor” was voor mij een ijdel woord, niets werd hiervan vervuld.

Ik heb het ondervonden wat men mededeelt, wanneer alles in stilte, in het geheim en zonder eenige contrôle kan medegedeeld worden, wat al onwaarheden, wat al scheeve voorstellingen op die wijs worden gegeven!

Deze eerste woorden van den Minister benamen mij dus de illusie, dat van nu af alles over mijn persoon in het heldere daglicht zou behandeld worden.

Verder gaat de Minister voort: „Het zou mij ook zeer leed doen als een gesticht, dat in vele opzichten goede resultaten oplevert, zou moeten worden ontvolkt.”

Het is mij niet duidelijk wanneer de Minister mij recht had laten wedervaren, waarom dit gesticht zou moeten worden ontvolkt. Niet de zieken hebben iets met mijn persoon uitstaande gehad. De Doctoren die aan dat gesticht geplaatst zijn en geplaatst geweest zijn, de Inspecteur RAMAER, die zoo ontrouw was aan zijn plicht, zij zijn de schuldigen, zij alleen. Een onderzoek instellen naar hunne handelingen, was de zaak geweest van den Minister, en het gesticht had onder andere Doctoren en onder ander opzicht kunnen blijven wat het was.

Maar dit juist was het, wat de Minister wilde vermijden en wat hij *niet* noemt.

De misdadigers moeten in eer en aanzien blijven

leven, al moet op mij — den mishandelde — het cachet van krankzinnigheid blijven drukken. Dit is het doel.

Het is in denzelfden geest van de handelingen der Doctoren, zij hielden mij gedurende de laatste zeven maanden alleen in het gesticht, om den algemeenen goeden afloop te bevorderen. Wanneer ik mij slechts onder curateele had doen stellen, dus zelve verklaard had, dat ik een onmondig mensch was, dan zou men mij den volgenden dag hebben ontslagen.

Even als het bij die psychiatrici niet de vraag was: Is die man krankzinnig? ten einde hem te ontslaan of niet te ontslaan; maar alleen: „Hoe kan alles ten goede terechtgebracht worden?”

Zoo ook is het bij den Minister niet de vraag: „Wat is recht, wat moet geschieden, opdat recht zal gedaan worden?”

De bijzaken en de groote gevolgen besturen des Ministers handelingen.

En dewijl het niet mogelijk is, in het antwoord aan den heer MACKAY, niets te zeggen over den persoon (RAMAER), over wien al het gesprokene van den heer MACKAY handelde, begint de Minister zich te verontschuldigen dat Z. E. „de *Staatscourant* niet bij zich heeft, waar dat rapport in voorkomt.” Als of hij zich bij voorbaat reeds wilde verontschuldigen, hierover zich weinig te kunnen uitlaten. Hierdoor verviel ongeveer al het gesprokene door den heer MACKAY, dat grootendeels handelde over dit rapport en over dien Inspecteur.

Hierdoor kon de Minister kort zijn, en behoefde Z. E. zich in geene afdoende zaken intelaten. Zonder eenig antwoord kon die rede echter niet blijven en ofschoon de Minister de *Staatscourant* niet bij zich had, wilde Z. E. toch „wel gaarne gelooven dat de Inspecteurs zich wellicht” (wellicht!) „in te sterke bewoordingen over eene rechterlijke uitspraak hebben uitgelaten.”

Ziedaar de afkeuring van de handelwijze van dien

RAMAER door den *Minister*, — dien RAMAER, die de rechtbank van *Zutphen* heeft durven beschuldigen van onkunde, omdat zij met eerlijkheid en standvastigheid, alleen vragende: „Wat is recht, wat is goed?” zonder zich door eenige bijzaak te laten bewegen, alle leden afgaande op hun gezond oordeel, in tegenspraak kwam met den heer RAMAER.

Dit is dan alles wat over dien Inspecteur door den Minister gesproken wordt op de klacht door den heer MACKAY over hem in de Tweede kamer ingebracht!

Nadat de *Minister* op die wijs de belangen van den heer RAMAER tot de zijne gemaakt had, gaat hij over tot de rechtbank van *Zutphen* en kon natuurlijk de rechtbank niet geheel en al voor het hoofd stooten.

„De rechter-commissaris te Zutphen,” zegt Z. E. verder, „heeft zeer wel gedaan gebruik te maken van het artikel der nieuwe wet, hetwelk voorschrijft dat, ingeval voortduring van opsluiting gevraagd wordt, de patient zelf kan gehoord worden. Het geval schijnt in hooge mate twijfelachtig te zijn geweest.”

Deze laatste zin van het gesprokene, doet reeds den overgang kennen, welke de Minister maken wil.

Het is duidelijk, de Minister neemt hier reeds het beweren der Doctoren aan. Na eene onvermijdelijke goedkeuring der handeling van den rechter-commissaris, dingt Z. E. zooveel als mogelijk is daarop af en besluit deze beaming der handeling van den rechter met de woorden, dat de zaak „in hooge mate twijfelachtig was”.

Na dezen overgang gemaakt te hebben, schaaft zich Z. E. verder aan de zijde der Doctoren. „Er bestond althans een groot verschil van opinie over, en dit is *blijven bestaan ook na het dictum* der rechtbank, dat natuurlijk als gewijsde zaak moet worden geëerbiedigd.”

Geen aannemen dus door den Minister dat het vonnis der rechtbank het juiste is, die uitspraak van de rechtbank is in strijd met dat der psychiatrici, en

duidelijk schaaft zich de Minister aan hunne zijde, wanneer hij zegt: „natuurlijk als gewijsde zaak moet dat vonnis worden geëerbiedigd”.

De Minister had dan wel het tegenovergestelde gewild, even als de psychiatrici, doch in de gewijsde uitspraak der rechtbank moest men berusten!

Zoo stelde zich dan de Minister HEEMSKERK aan het hoofd der psychiatrici RAMAER, VAN ANDEL, VAN DER CHIJS en VAN DER LEE. (*)

En nu moet de slag volgen.

De Minister van Buitenlandsche Zaken VAN KARNEBEEK heeft de gewoonte de dingen rondweg te noemen, al zijn ze nog zoo leelijk. Ongelukkig dat de Minister zulke woorden — zooals elk fatsoenlijk man dat gewoon is te doen — niet terug neemt, of die verdedigt, wanneer Z. E. op het onvoegzame daarvan attent is gemaakt, en daartegen protest is aangeteekend.

De Minister HEEMSKERK spreekt op geheel andere wijs. Wanneer die Minister iets wil zeggen dat heel leelijk is, dan zegt Z. E. dit, zonder het te zeggen.

„De bedoelde lijder”, zoo gaat de Minister voort, heeft over zijne ervaringen een boek in het licht gegeven; ik zou den geachten afgevaardigde, die zoo veel belang in die zaak stelt, bescheiden en vriendschappelijk willen aanraden het eens te lezen.”

Voorzeker, dan zou die geachte afgevaardigde wel overtuigd zijn, dat de „lijder” krankzinnig is!

De „lijder” — toen ik dat woord voor het eerst hoorde, was het mij alsof ik uit een droom ontwaakte en iets hoorde uit de „duizend en een nacht.”

(*) „Een Minister die neerbukt en opstaat, die wegschuilt en weder voor den dag komt, die wegloopt en terugkeert.”

Woorden van den heer SCHAEFMAN, gesproken in een voordracht gehouden te Arnhem 26 Mei; deze woorden werden algemeen toegejuicht, als een zoo treffend beeld gevende van den man, van wien er sprake was.

Tegenover de psychiatrici kwam mij dat ook niet voor; slechts eenmaal heb ik dat woord van een hunner gehoord, en nog wel van hem — die door mij altijd als de imbecile werd aangeduid. Die eene keer heb ik dit echter met zulk een spottenden glimlach beantwoord, herhalende op sardonieken toon het woord „patient”, alles met zulk eene bespotting, dat de psychiatricus genoodzaakt was het woord terug te nemen. „Nu ja” was zijn antwoord, „zijne woorden moesten meer beschouwd worden als gesproken uit bijzondere belangstelling” dus niet als geneesheer tegenover zijn patient.

De psychiatrici schaamden zich dat woord te noemen. Niet zoo de Minister, die zich aan hun hoofd heeft gesteld. Flink weg zegt Zijne Exc. „de bedoelde lijder”.

Ik was daar niet tegenwoordig om dien Minister publiek uit te lachen — hij kon gerust zoo spreken.

Wat nu de eigenlijke zin is van die woorden „dat de geachte afgevaardigde” dat boek eens moest lezen, waartoe Z. E. „bescheiden en vriendschappelijk” wilde aanraden, is vrij onduidelijk, doch onaangenaam voor den schrijver — dit is zeker.

Wat bedoelt dan hiermede de Minister?

Wanneer de heer MACKAY dat boek zou gelezen hebben, zou hij dan daardoor overtuigd zijn dat ik krankzinnig was, een krankzinnige, die opgesloten moest worden, zooals de psychiatrici dit verlangden, waarbij zich nu de Minister heeft aangesloten?

Of wel kan er eene andere ongunstige bedoeling in liggen. Is het te duidelijk geschreven? Noemt het de zaken te veel bij hun naam? Maakt het niet voldoende onderscheid ten opzichte van personen? Of wel nog iets anders? Ik weet het niet. Het is alles duister; en de Minister kan ten allen tijde eene uitlegging geven, welke hij zal verkiezen.

Temeer daar de heer MACKAY zich bepaald heeft tot het antwoord. „dat hij dat boek had gelezen”.

Had de volksvertegenwoordiger er slechts de eenvoudige vraag op laten volgen, — of de Minister uit dat boek de overtuiging verkregen had, dat de schrijver een krankzinnige was — een krankzinnige die in een gekkenhuis moest opgesloten worden?

Wat zouden wij veel meer geweten hebben! Om de overtuiging te geven, dat de schrijver geen krankzinnige was, — daarvoor alleen was dit boek geschreven; daarvoor alleen was zoozeer in dat boek tot in kleinigheden afgedaald, opdat op elke pagina het cachet der waarheid zou rusten, bij eene onomstootelijke overtuiging zelfs geen tegenspraak mogelijk zou zijn; — dagen heb ik het soms in beraad gehouden, of dit of dat woord niet kon weggelaten worden, doch telkens kwam ik tot het besluit, de beschrijving moet plastisch, moet aanschouwelijk wezen, zonder dat laten onwilligen zich niet overtuigen; (*) geheele hoofdstukken zouden door mij gaarne weggelaten zijn, doch telkens kwam ik na beraad tot de slotsom, dat alles door mij moest worden opgeofferd. Op die wijs alleen zou eene onweersprekelijke en onomstootelijke overtuiging gevestigd worden.

Al dien strijd, al die opofferingen — ze werden zelfs door den Minister HEEMSKERK niet gevoeld! de woorden der psychiatrici, waarvoor *zij* zich tegenover mij schaamden, maar wel altijd in stilte gebruikten, maakt hij tot de zijne en spreekt openlijk over den „lijder”. (†)

In eer en aanzien leven de bewerkers van mijn ongeluk, evenals in vroeger dagen. Integendeel versterkt in hunne verantwoording, nu de Minister HEEMSKERK zich aan hun hoofd heeft gesteld.

Hoeveel heeft het mij niet gekost hoofdstuk 2 in

(*) „Zij die niet hooren willen kan men niet overtuigen”. Woorden van den heer SCHAAFMAN in vroeger gemelde rede voorkomende.

(†) De Minister, die mij gezegd heeft: „Hoe zou ik u op uw leeftijd een post kunnen geven?” hiermede waarschijnlijk willende zeggen, „ik zou u een post geven wanneer gij jonger waart.” Die minister noemt mij nu een krankzinnige — „den lijder”!

dit geschrift intevoeren! Bekend te maken — voor de geheimhouding waarvan ik eer en aanzien, al het maatschappelijk geluk van mijn leven heb opgeofferd.

Niets heb ik daardoor verkregen. De Minister noemt mij openbaar een krankzinnige.

En nu ten opzichte dier minachting, waarmede door den heer HEEMSKERK over dit boek is gesproken.

Het past mij niet te wijzen op de sporen van wetenschap en kennis, daarin te vinden, het gevolg van een goed besteed leven; dat alleen wil ik er van zeggen.

Wanneer de heer HEEMSKERK zal vergaan zijn, wanneer over al het kwaad dat hij gedaan heeft, overal het goed, dat hij nagelaten heeft te doen, niet meer zal gesproken worden, dan zal dat door hem verachte boek nog historische waarde hebben.

En verzekerd kan de Minister zijn, dat de nakomeling die dat boek zal lezen, niet spreken zal van den „lijder,” maar wel van den vreeselijk mishandelde man, mishandeling — die nog ongestraft kon plaats hebben in het einde der 19 eeuw.

Mijn voorbeeld heeft het bewezen, men kan onder onze tegenwoordige wetgeving een ieder in het krankzinnigen gesticht opsluiten; iemand met een gezond hoofd en helder oordeel kan men daarin opsluiten en daarin opgesloten houden. Ja, al beschuldigt men zoo iemand van eene krenking zijner geestvermogens lijnrecht in strijd met zijn wezen en zijn.

Noch helderheid van geest, noch gezond oordeel, noch bedaardheid van handelen en spreken doet iets af om ontslagen te worden; dit laatste — door de woorden van een psychiatricus bevestigd, daar zoo iemand handelt overeenkomstig den wil der betrekkingen, die den patient aan zijne zorgen hebben toevertrouwd.

Men houdt zoo iemand opgesloten en hij wordt daardoor machteloos als het pas geboren kind, met dat

onderscheid, dat het pas geboren kind altijd in de handen is van zijn moeder, terwijl zoo iemand in de handen is van den psychiaticus!

Men verandert het gesticht in een van buiten gesloten en van binnen levend graf, niemand wordt toegelaten, geen oog wordt aanschouwd van een hart dat den opgeslotene genegen is. Geen enkele letter schrift waarin zijn naamlooze smart vermeld staat zal zijn vriend toekomen, en hij ontvangt niets van hetgeen, wat voor hem belangrijk is.

Op die wijs hoopte men door dit vreeselijke lijden het weerbarstige hart van dien man wel te vermurwen en hem gedwee te doen worden om zijn lot geduldig te ondergaan, terwijl men het voornemen had hem voor zijn leven opgesloten te houden, of wel — toen hij daartoe niet gewillig werd — hem onder curateele te doen plaatsen, terwijl men dit eerste voornemen had moeten opgeven.

Er zijn echter harten die eer breken, dan dat ze vermurwen!

Wanneer zoo iemand nu het gesticht heeft verlaten, zou men meenen, dat dan het uur der vergelding zou geslagen hebben. Niets van dat alles. De psychiatici dekken elkander en wanneer zich dan de Minister van Binnenlandsche Zaken aan hun hoofd plaatst, kunnen zij in eer en aanzien blijven leven.

Het slachtoffer is op nieuw machteloos. Bij de rechtbank moet het *boos opzet* bewezen worden; het moet bewezen worden dat het geen *dwaling* kan zijn, om den misdadiger te doen straffen; bij het Burgerlijk bestuur wordt alles door den Minister gedekt.

Zoo is dan voor den wederrechtelijk opgesloten gezonden man in de gewone omstandigheden geen recht te verkrijgen, en hij moet al die mishandelingen — meer dan de dood — in stilte en gelaten dragen.

Met mij echter heeft iets buitengewoons plaats gehad. Bij de heldere geestvermogens, de bedaarde houding, het geregeld en onderworpen gedrag, terwijl niet anders dan oordeelkundige woorden van mij werden gehoord, was het wel van groot gewicht, dat door mij eenig bewijs den doctoren in handen werd gegeven, dat ik aan vergiftigingsmanie leed, onder welken vormen mij in het krankzinnigengesticht had doen opsluiten.

Volstrekt noodig was het dus, dat ik in het gesticht eenig bewijs daarvan gaf.

Dit buitengewone feit aan de Justitie officieel aangegeven bleef mij nog over.

Wel heb ik in mijne beschrijving, pag. 135—138 mededeeling hiervan gedaan, voldoende zooals ik meende om de Justitie aanleiding te geven een onderzoek in te stellen, wanneer ik mij verzekerd hield dat alles aan het licht zou komen.

Deze beschuldiging toch was van het hoogste gewicht, dewijl het feit tevens oplossing geeft voor zoovele andere zaken.

Na zes maanden te vergeefs gewacht te hebben, besloot ik tot dien maatregel over te gaan.

Ik stelde dientengevolge de memorie op, hierachter medegedeeld, om die aan den Procureur-Generaal van het Hof in *Arnhem* te doen toekomen.

INLEIDING TOT DE MEMORIE VAN BESCHULDIGING.

In het vreeselijke drama, dat met mij gespeeld is, is een leidende gedachte duidelijk waartenemen.

Zelve sta ik verbaasd, hoe die alles heeft doorweven, hoe sluw zij van den aanvang af is opgevat en doorgevoerd.

Temeer moet het verwondering wekken, dat dit mogelijk geweest is aan een niet geneeskundige.

Welk een omvang van kennis heeft de bewerker in die geheele zaak aan den dag gelegd!

Hij moet geheel en al op de hoogte der wetenschap geweest zijn, ten opzichte van het speciiaal gedeelte der psychologie, waarmede dit afzichtelijk treurspel gespeeld is; volkomen moet hij bekend geweest zijn met de physiologische werking van het medicament, dat hiervoor in gebruik is genomen, met de wijze van aanwending daarvan zelfs beter bekend dan vele doctoren, zelfs van de bekwaamste van ons vaderland. (*)

Dat iemand bedeed met goede geestelijke vermogens, helder oordeel, sluw en arglistig, alleen ach-

(*) In mijne „beschrijving” is mededeeling gedaan, dat de absorptie van het medicament door de met opperhuid bedeelde huid door meerdere geneeskundigen ontkend wordt. Pag. 277—278.

tende wat van deze wereld is; vrij dus in zijne handelingen om eenig doel te bereiken, door geene wetten dan die van den menschelijken wetgever gebonden, geplaatst in geëerde maatschappelijke positie; — dat zoo iemand den onkundige medevoert en geheel en al in zijne richting brengt, dit is te verklaren.

Geëerd en geacht in zijne famielje is het begrijpelijk hoe langzamerhand die famielje geheel en al in zijne richting wordt medegesleept, vooral wanneer de moeder zijne hulp is.

Doch — dat hij geneeskundigen, menschen van het vak, naar zijn wenschen weet te doen handelen, zelfs geheel en al den loop te doen volgen, die hij afgebakend heeft, leidende tot het doel, dat *hij* zich heeft voorgesteld, is minder begrijpelijk, bijkans onverklaarbaar.

Dat de Doctoren psychiatrici, zoogenaamde specialiteiten in dit gedeelte der wetenschap, zich geheel en al hebben laten leiden door dien wil, wordt bewezen: in de eerste plaats, door het ondoelmatige motief om mij in een krankzinnigengesticht te doen opsluiten en opgesloten te houden, en in de tweede plaats, door de onwetenschappelijke zaken, die men bijbracht en die geheel in strijd waren met de wetenschap.

Men heeft mij in het krankzinnigengesticht doen opsluiten wegens angst en vrees bij eene vervolgingsmanie, en op hetzelfde motief mij daarin opgesloten gehouden.

Angstig of vreesachtig heeft mij niemand gezien.

En toch heeft die ellendige afzichtelijke geneesheer, wiens inborst nog afschuwelijker is dan zijn pokdalig gelaat met groeven en naden bezet, — daarvan een attest afgegeven en hebben de specialiteiten in psychologie op dien grondslag voortgebouwd, ofschoon zij niet de minste vrees voor iets ter wereld bij mij ontdekten.

De bewerker der zaak had het in deze richting

gestúúrd. Reeds van het begin af is dit blijkbaar, alle handelingen mijner naaste betrekkingen drukken dit uit, nauwkeurig in het aangehaalde werk beschreven, pag. 40 en 41.

Het is duidelijk het was den niet geneeskundige bekend, dat vervolgingsmanie is aangegeven, ofschoon zeldzaam voorkomende in die mate dat daarvoor opname in een krankzinnigengesticht gewettigd is, (*) hem moet bekend geweest zijn dat die manie stijgende tot den hoogsten graad, zoo als de meeste maniën, leiden kan tot zelfmoord, of wat ik niet aangegeven gevonden heb in een speciaal daarover handelend werk, tot vervolging van anderen.

Deze vreemdsoortige manie zoo zeldzaam in de werkelijkheid voorkomende, vroeger zoo onbekend, werd geheel en al door de psychiatrici overgenomen en zij bleven daarin voortgaan buiten hunne eigene waarnemingen.

Alles was lijnrecht in strijd met mijn inborst, lijnrecht in strijd met mijn karakter, lijnrecht in strijd met hunne waarneming.

De wetenschap eischt het, dat men eenig bewijs ziet van hetgeen men betuigt. De wetenschap eischt het dat men eenig bewijs ziet, waarom men iemand in een krankzinnigengesticht opgesloten houdt.

Niets van dat alles. — Dit gaat zelfs zoo ver, dat de Inspecteur RAMAER dit nog volhoudt, zelfs na mijn ontslag uit het gesticht.

Men staat verbaasd over deze eenvormige handeling tegen alle wetenschap in, en men vindt daarvoor alleen verklaring, dat alles het gevolg is der leidende gedachte van iemand, die wel van deze ziekte gehoord heeft,

(*) Reeds is er op het theater een paskwil opgemaakt, in het stukje „Pleizier” waar een gezond man wegens *vervolgensmanie* in een krankzinnigengesticht wordt gebracht. Alleen met dat onderscheid ten mijnen gezichte, dat hij met groot misbaar daar gebracht werd, terwijl ik mij gelaten daar liet plaats en dat het op het tooneel slechts 24 uren duurde, toen de „lijder” er werd uitgenomen en bij mij 13 maanden.

misschien gelezen heeft, doch geen geneeskundige is; die den algemeenen blik mist, die alleen de studie der algeheele geneeskundige wetenschap geven kan.

Een tweede bewijsgrond is, dat de psychiatrici meermalen zaken aanvoerden, die geheel en al met het aannemen van hersenaandoening in strijd zijn.

In mijn bovenaangehaald geschrift heb ik, pag. 84, reeds gewezen op deze dwaze handeling der psychiatrici, voorafgegaan door mijn schoonzoon, die blijkbaar geheel en al onder denzelfden indruk was. Zij voerden juist bewijzen aan voor het tegenovergestelde van hetgeen wat zij wilden bewijzen.

In mijn boven opgegeven geschrift heb ik dat medegedeeld als een bewijs van *onkunde* alleen strekkende om iets lasterlijks mede te deelen, doch de verklaring werd daarvan niet gegeven.

Alleen de leidende gedachte van een niet geneeskundige kan hiervan de oorzaak zijn.

Het is niet mogelijk, dat zoo iets tegen alle wetenschap in, oorspronkelijk bij een geneeskundige ontstaan is.

Alleen de leidende gedachte van een niet geneeskundige kan de oorzaak zijn van het ontstaan van zulk een denkbeeld, waarmede men wel voldoet aan een kwaadwillige en booze inborst, doch geheel en al in tegenspraak is met zich zelf, en juist het tegenovergestelde bewijst, van hetgeen, waarnaar men streefde om te bewijzen.

Moesten wij tot hiertoe alles toeschrijven aan eene leidende gedachte van een niet geneeskundige, — hier moet ik verder attent maken op iets oorspronkelijks der psychiatrici in dit treurspel.

Het sein was gegeven, er bestond bij mij *vervolgingsmanie*. Nadat het attest in den blinde was afgegeven, geheel en al steunende op praatjes, zooals de hoogleeraar DONDERS dat noemt, werd dit zooals we

zagen, verder gewillig door de psychiatrici overgenomen. Vrees voor vergiftiging was schering en inslag.

Er was echter eene moeielijkheid in deze zaak, namelijk — dat door mij geen enkel woord over vergiftiging was gesproken.

Hiervoor nu vond men het woord uit van *dissimuleeren* — een onding dat in de wetenschap niet bestaat. (*)

Vroeger heb ik aangenomen dat het *dissimuleeren* onder de duizende gevallen een enkele maal kan voorkomen. Welnu — ik heb daarin gedwaald, ik was in tegenspraak met de wetenschap, ik was in tegenspraak met de rede. Evenals RAUCH neem ik aan dat *dissimuleeren* bij een krankzinnige niet mogelijk is en alleen kan plaats hebben in de *lucida intervalla* (†) dewijl *kritiek*, *nadenken* en *overwegen* bij krankzinnigheid niet bestaanbaar is. (†)

Door dit aannemen van *dissimuleeren* was deze hinderpaal uit den weg geruimd, men weet het algemeen, eene monomanie is den monomaan als in den mond bestorven, en wanneer zijn verward brein, hem een oogenblik rust laat, is er slechts een enkel woord noodig, om opnieuw den mond te doen overvloeien van de ziekelijke redelooze gedachte.

De psychiatrici konden nu in dezelfde gedachte voortgaan, zoo als die was aangegeven.

Voor ik hier verder ga, moet ik nog nader dan ik dit in mijn vroeger schrijven gedaan heb, eenige rekenschap geven van dit stilzwijgen.

Men weet uit mijn vroeger schrijven (l. c.) dat ik eene eervolle betrekking, en eene eervolle maatschappelijke positie opofferde, ten einde over alles een sluier te werpen, dien ik van plan was mede in het graf te nemen.

(*) RAUCH. Die primordiale verrücktheit. Leipzig 1883.

(†) RAUCH. l. c. Pag. 45.

Ik had gedurende een lang leven gewerkt, gewerkt voor mijn gezin.

Voor allen des morgens in beweging, werkte ik in de geneeskundige practijk, in de raadkamer der gemeente of in mijne studeerkamer, want geen dag ging voorbij, dat ik daarvoor niet een à twee uren afzonderde.

Geëerd en geacht geneesheer, (*) had ik in de magistratuur een hooge positie verkregen.

Behalve de afkeer die bij mij bestond, van eene aanklacht te doen tegen mijne naaste betrekkingen, was het een vreeselijke zaak zulk eene algemeene ruchtbaarheid hieraan te geven en mij en mijn gezin op die wijze op de lippen van allen te brengen, terwijl er daarna een vlek op dat gezin zou kleven, op dat geslacht — waarvoor ik gedurende mijn geheele leven zoo gearbeid had.

Welnu — wat mij persoonlijk was, dat alles heb ik opgeofferd, om al het verkregene voor mijn geslacht te bewaren.

Opnieuw nu — in mijne afzondering — werd ik vervolgd door den oorspronkelijken bewerker en hoofdbewerker van de geheele ramp, door toeval in mijne nabijheid geplaatst.

Zou ik voor deze voorbijgaande zaak al mijne opofferingen doen verloren gaan?

Geen aangifte werd door mij gedaan en het kwaad werd zoo veel mogelijk door mij ontweken.

Juist het tegenovergestelde van hetgeen, waarvan men mij beschuldigt, is mijn ongeluk geweest.

Afwezigheid van alle vrees was mijn ongeluk. Had ik gedurende die maanden mij elders gevestigd, waarschijnlijk zou door mij volbracht zijn, hetgeen ik had voorgenomen.

Het noodlot heeft het anders gewild en ik moet nu een andere taak volbrengen, *alles bekend maken*

(*) Ik mag dit zeggen, dewijl ik meen — bij de publieke bekendheid der zaak — dat dit door niemand zal weersproken worden.

wat leiden kan de misdaden aan het licht te brengen en boosheid te doen straffen. Even zeker als ik was, dat het den booswichten niet gelukken zou, mij voor mijn leven opgesloten te houden, even zeker houd ik er mij van overtuigd, dat eenmaal alle misdaad aan het licht zal komen. Doch daarvoor moet ik doen alles wat ik doen kan.

Zoo hadden dan de psychiatrici voor eene onmogelijke zaak het woord *simuleeren* gevonden, vooral de botte RAMAER maakt hiervan gebruik en beschuldigt zelfs op dien grondslag anderen van onkunde.

Eenmaal meegaande in het spoor dat was aangegeven, is men zeker tot de overtuiging gekomen dat men vervolgen moet, wanneer men is begonnen; misschien wel heeft de oorsprong van alles die psychiatrici in eene positie weten te brengen, dat terugtreeden onmogelijk was.

Opmerkelijk is het mij steeds voorgekomen, dat men toen eerst is begonnen met mij onder curateele te willen ontslaan, toen Dr. v. ANDEL door Dr. v. D. CHIJS was vervangen en wel zoo spoedig mogelijk als dit kon plaats hebben; — terwijl het zeer duidelijk primitief in de bedoeling van den heer v. ANDEL lag mij gedurende mijn leven opgesloten te houden (l. c. pag. 166) zoo als ook door den Mijn-Ingenieur na mijne wegvoering met de grootste zekerheid werd verkondigd: „Hij is naar het krankzinnigengesticht gebracht en hij komt er nooit weder uit.” (l. c. pag. 70.)

Toen men een zwaar hoofd kreeg in het volvoeren van het gruwzame feit, vertrok de heer VAN ANDEL naar *Medemblik*, werd vervangen door den heer VAN DER CHIJS en begon nu de onderhandeling om mij onder curateele te ontslaan. (l. c. pag. 198—202.)

Zoolang het voornemen bestond mij gedurende

mijn leven opgesloten te houden, was terugtreden onmogelijk; het uiterste heeft men willen beproeven om het doel te bereiken.

Hierdoor is het te verklaren dat men tot een feit, — hierna medetedeelen, — is overgegaan, waar de menschheid van gruwt.

Ik heb alle gegevens verzameld, en onder een geheel gebracht, die het feit konden kenbaar maken. Deze heb ik als aanklacht en beschuldiging aan den Procureur-Generaal van het Hof te *Arnhem*, Jonkheer MEIJER op den 6den April 1883 overhandigd.

Aan

*den Edel Groot Achtbaren Heer PROCUREUR
GENERAAL bij het Hof te ARNHEM.*

Edel Groot Achtbare Heer!

Na zes maanden te vergeefs gewacht te hebben op het onderzoek, dat naar mijn vast vertrouwen zou plaats hebben, na de uitgave van mijn geschrift: *Zijne opsluiting gedurende 13 maanden in het krankzinnigengesticht te Zutphen*, vind ik mij verplicht de algeheele mededeeling der feiten te doen van een misdaad aan mijn persoon in dat gesticht bedreven.

Onmogelijk kan eenig rechterlijk onderzoek hebben plaats gehad, daar in dit geval zeer zeker ontdekking zou gegeven zijn van een misdaad, zooals slechts zeldzaam voorkomt, ja — waarvan misschien geen voorbeeld in de geschiedenis gegeven is.

Na gedurende enkele dagen in het gesticht opgesloten te zijn, deed ik den heer VAN ANDEL, 1ste geneesheer van het krankzinnigen gesticht te *Zutphen*, opmerken de algemeene afwezigheid van vrees bij mij voor vergiftiging.

„Maar gij ziet toch wel, dat bij mij niet de minste vrees voor vergiftiging bestaat.”

Het was in den eersten tijd nog maar alleen vergiftigingsmanie, waaraan ik leed.

„O Ja” antwoordde de heer VAN ANDEL, „maar dat komt weerom.”

Dit zoo resoluut gesproken woord, trof mij zeer en heeft bij mij een onvergetelijken indruk nagelaten.

Hoe kon iemand, die van mij niets dan *gezonde* redenen hoorde, zoo iets zoo bepaald zeggen, tegen iemand — van wien hij die gezonde redenen reeds gedurende dagen gehoord had. Iemand — wel is waar op de gewone wijze opgenomen, doch van wien hij niets zag dan bedaarde — wijze handelingen, niets hoorde dan bedaarde — wijze gezegden.

In plaats van daardoor wantrouwen te verkrijgen, of wel *ooit* vrees voor vergiftiging bij mij bestaan had, zoo beslist aantenemen: „O! dat komt weerom”. Ik hoorde die woorden met verbazing!

Ik gaf op dat woord geen antwoord, doch het bracht mij tot ernstig nadenken.

Ik deed mij eenige vragen voor de toekomst, en de gedachte en de vraag ontstond bij mij: *Zou het ook mogelijk zijn, dat ik ook hier eene vergiftiging zal ondergaan?*

Ik wierp die gedachte verre van mij, — ik verwierp die als iets zoo ongehoords, dat daaraan geen denken was.

Intusschen in de sombere gemoedsstemming, waarin ik mij bevond, in het duister verschiep dat voor mij stond, nam ik mij heilig voor, dat — wat er ook gebeurde, wat ik zou gevoelen, wat mij overkwam, men nimmer van mij het woord vergiftiging zou hooren.

Het was toch oneindig gelukkiger te sterven, dan voor mijn leven onder krankzinnigen opgesloten te blijven!

Spoedig rukte ik mij uit die mijmering los, en verwierp elke gedachte aan die zaak voor het vervolg; ofschoon het woord door den heer VAN ANDEL op zoo stelligen toon gesproken, onherroepelijk in mijn geest gegrift bleef.

Tot tweemaal toe zou die zoo ver weggegoorpen gedachte bij mij ondervinding worden!

Slechts de eerste daarvan is in mijn boven vermeld geschrift aangehaald, mij voornemende — de tweede bij de rechtsvervolging bekend te maken, te meer daar ik voor deze laatste minder gegevens had, en wanneer de eerste bewezen zou zijn — deze van zelve aan den dag zou komen. Ik heb van die laatste vergiftiging niet gesproken ofschoon deze mijn gestel het meest heeft ondermijnd, daar zij zoo lang is voortgezet. Twee kiezen heb ik daardoor verloren, zij worden door mij nog steeds bewaard, als de treurige overblijfsels van die vreeselijke zaak.

De eerste vergiftiging had plaats tegen den tijd, dat een verslag moest ingeleverd worden door den 1sten geneeskundige van het krankzinnigengesticht bij de Arrondissement-rechtbank te Amsterdam, of het verzoek mijner echtgenoot kon toegestaan worden om mij nog gedurende een jaar in het krankzinnigengesticht opgesloten te houden.

Nadat de eerste tien dagen van mijne opsluiting in het krankzinnigengesticht waren voorbij gegaan, was het mij duidelijk, dat de doctoren van het gesticht mij bij voortduring zouden opgesloten houden.

Met een vast vertrouwen, dat het nooit mogelijk zou zijn, dit te volvoeren, nam ik in afwachting alle maatregelen om mijne gezondheid te bewaren en te steunen. Van daar dat ik met genoegen het aanbod van den 1sten geneesheer had aangenomen, om vergezeld van een suppoost, dagelijks wandelingen te doen, hoe beleedigend en grievend zulke wandelingen op die wijze voor mij ook waren.

Mijne gezondheid was dan ook in de eerste maand na mijne opneming in het gesticht zeer goed, en ik gevoelde mij op die wandelingen zeer krachtig.

Zoo duurde het ongeveer een maand en de tijd begon te naderen dat de heer VAN ANDEL zijn rapport aan de rechtbank moest inzenden.

Met bevreesing ontwaarde ik eene omkeering in den gezondheidstoestand, waarin ik mij tot nu toe in het gesticht had mogen verheugen.

Ik voelde mij verzwakken. Ik merkte dit en was nu meer attent op alles wat mijne gezondheid aanging.

Ik merkte op, dat de afscheidingen van de huid en het slijmvlies vermeerderd waren, ook de klieren waren overvloediger van secretie, de urinelozing werd zeer ruim en ik zweette des nachts sterk.

Het waren de verschijnselen zooals ik die vroeger ondervonden had.

Nu kwam mij het gezegde van den heer VAN ANDEL in herinnering: „O! die gedachten aan vergiftiging komen terug.” Ik lette nu op alles zeer nauwkeurig en kwam spoedig tot de vaste overtuiging, dat ik dezelfde vergiftiging van vroeger onderging.

Ik doorzag al het vreeselijke van mijn toestand!....

Ik begon den suppoost die mij op de wandelingen vergezelde, meermalen te doen opmerken, hoe spoedig ik zweette, terwijl de medewandelaar en de suppoost (*) niets daarvan bij zich zelve merkten; tevens deed ik hem opmerken, welk een omkeering dit was in mijn gestel, voor eenige dagen noch zoo krachtig.

Ik deed dit, om aan den bewerker zijn werk kenbaar te maken en ook eenigszins met het doel, om eenige genade van hen aftesmeeken.

Verder trachte ik nauwkeurig op te sporen, waarin en hoe mij het vergif werd toegediend. Ik

(*) De bediende was de adjuvant-huismeester Vliegenthart. De medewandelaar een *hypochondriacus*, niet krankzinnig.

kende toch zoo goed den bitteren smaak daarvan door de groote ondervinding in deze opgedaan.

In de koffie was het door mij niet te herkennen, doch ik proefde het duidelijk in de thee en op de gesmeerde boterhammen, vooral op het sneetje krentebrood dat daarbij was, en ook in het bier werd het door mij waargenomen, ofschoon het ook hierin niet was te proeven; doch tot dit laatste had ik besloten wegens de hevige vergiftigingsverschijnselen, die ik op het gebruik daarvan des nachts ondervonden heb.

Het feit kon op die wijze ook zeer gemakkelijk plaats hebben; alleen behoefde aan de oppassers in de algemeene zaal 1ste kl. en den beiden huismeesters het medicament verstrekt te worden en de wijze worden aangeduid, hoe dit medicament buiten mijn weten moest gegeven worden. De boterhammen werden in de keuken gereed gemaakt en daarna in de algemeene kamer gebracht onder de hoede van den oppasser DOMMERHOLDT, aan wien het zetten van thee en koffie ook was opgedragen; ook het bier kwam in die kamer, voor het des middags bij het eten werd verstrekt.

Niets was dus gemakkelijker dan op bovengenoemde wijze het feit te volvoeren; het is echter niet mogelijk, dat het door gemelden oppasser kon bewerkt worden, zonder dat deze zaak ook aan de beide overige oppassers SLEISER en VRIESEKOLK bekend werd, zelfs moet dit onder toezicht hebben plaats gehad van de huismeesters JACOBS en VLEGENTHART.

Het spreekt van zelve dat het geringste gerechtelijk onderzoek aan het licht zal brengen, of het hier medegedeelde de waarheid is.

Het zal ook de vraag zijn in welke rol de heer v. D. LEE wil optreden, of als medeplichtige als hij ontkent, of als zwak geneesheer, wanneer hij alles mededeelt. Dat de adsistent-huismeester VLEGENTHART

hiermede bekend moet zijn, hiervan heb ik op zeer eenvoudige wijze de zekerheid verkregen.

Wanneer des middags in de biljartzaal de thee gebracht werd, was mijn kop steeds zonder theelepels; de suiker was door mijn thee waarschijnlijk voldoende geroerd.

Niettegenstaande dit teeken, presenteerde de bediende (SLEISER) mij de thee nog op eene bijzondere wijs.

Op een theeblaadje waarop in de breedte twee koppen met hunne schoteltjes konden staan, werd de thee twee aan twee door den bediende gepresenteerd.

De keuze van den kop, was dus voor den eerst gepresenteerde geheel vrij; bij mij had dit op een andere wijs plaats. Om mij te presenteren, nam men het theeblaadje in de lengte, zoodat de kopjes achter elkander stonden, en er voor mij geen keus was; alleen het vooraanstaande kopje was door mij te nemen.

Behalve het ontbreken van het theelepeltje was ook deze voorzorg genomen.

Zoodra ik van deze zaak volkomen zekerheid en kennis verkregen had, besloot ik een proef daarvan te nemen.

Op een middag dat mij door den bediende SLEISER op de bovengenoemde wijze de thee op nieuw gepresenteerd werd, nam ik den achtersten kop.

Nauwelijks strekte ik mijn hand daarnaar uit of de bediende zeide: „Neen Mijnheer, neen”. Ik zag dien bediende daarop bedaard aan en zeide: „Het zal toch wel hetzelfde zijn, welken kop ik neem.”

Hij kon er niets tegen zeggen, en ging met den tweeden kop, eigenlijk voor mij bestemd, naar den adsistent-huismeester VLEGENTHART.

Daar hoorde ik een zacht gesprek, en onmiddellijk daarop volgden eenige harde schreeuwen van den huismeester VLEGENTHART „DOMMERHOLDT! DOMMERHOLDT!” (VLEGENTHART is een angstig man in ziekten, hij schreit

daarbij veelal, ik kon mij dus voorstellen, hoe verschrikt hij geweest is, bij de mededeeling van den bediende, even verschrikt waarschijnlijk, als door mij de zaken bedaard en met kalmte werden opgenomen.)

Hoe het verder gegaan is en wat er verder is verhandeld kan ik niet zeggen; niet inziende het gewicht dezer zaak op dat oogenblik, lette ik niet op hetgeen verder voorviel. Ik had deze zaak als een soort grap uitgevoerd, en was door het geschreeuw „*Dommerholdt*” *Dommerholdt*” zoo zeer over mijn werk tevreden, dat ik niet op het gevolg heb gelet, en dit niet met den ernst, dien het verdiende, heb nagegaan.

De vergiftiging had dus plaats door middel van de koffie, thee, het overboteren van het brood en het bier.

Ik nam dus zoo veel mogelijk maatregelen, om die vergiftiging te ontgaan, te meer daar het niet in de bedoeling kon liggen mij het leven te benemen, alleen kon het doel zijn, mij de woorden te ontlokken, dat ik aan vergiftiging bloot stond, ook hier in het gesticht.

De tijd kon verder niet lang duren, die daarvoor gegeven was, daar na groote acht dagen het verslag door den eersten geneesheer aan de rechtbank te *Amsterdam* moest opgezonden worden.

Met het bier was ik spoedig geheel in orde, daar ik des avonds een glas daarvan aanbood aan den huismeester *Vliegenthart* en den opzichter *Valois*, met wien ik des avonds kaart speelde.

De koffie smet ik geregeld weg in het stilletje of liet die staan.

De thee nam ik zoo spaarzaam mogelijk, en liet ze staan, wanneer die meer dan gewoon bitter smaakte, ik maakte daar geen uitzondering mede in de biljartzaal.

Met het brood was het moeilijker, ik handelde naar omstandigheden.

Dat alles neemt niet weg, dat mijn gestel meer en meer ondermijnd werd.

Veel vergif moet mij zijn toegediend, daar bij die voorzorgen deze uitwerking is voortgebracht, en hiervan houd ik mij overtuigd, dat deze regels door mij niet zouden geschreven zijn, wanneer alles door mij was genomen, wat mij is toegediend.

Opmerkelijk is ook, dat de oppasser die mij bediende, en die niet vertrouwd werd (TER HUIZEN), zoozeer aan ziekelijk *zweeten* en verdere ongesteldheid begon te lijden, dat hij daarvoor in het gasthuis moest opgenomen worden. Deze oppasser had zeer zeker van het door mij overgelatene genomen, als in het begin van het bier, en verder de thee en het fijnere brood. Ik kon dien oppasser geene mededeeling doen.

Dagelijks kwam Dr. VAN DER LEE, de 2de geneesheer, mij bezoeken, vroeger deed hij dit om den anderen dag. Ook de heer VAN ANDEL bezocht mij in die dagen meermalen. Zoo gebeurde het, bij zulk een gelegenheid, dat hij mij vroeg „of ik niet aan iets bijzonders dacht?” Ik antwoordde met het eenvoudigste gelaat en alsof ik eenigszins verwonderd was: „Wel neen, waarom dat?” „Omdat ge zooveel urine loost.” „Wel neen, wat zou dat?” Hiermede liep het gesprek af. Het viel voor zeer in het begin van het hier medegedeelde feit. Gedurende den nacht, die dit gesprek vooraf ging, was door mij een zeer groote hoeveelheid urine geloosd, waarschijnlijk was hem dit medegedeeld. Hierdoor alleen is dit gesprek te verklaren, daar vermeerderde urineloozing, in de gewone omstandigheden, niet het eerste en voornaamste verschijnsel is van het medicament, dat voor de vergiftiging gebruikt werd.

Dagelijks dan werd ik door den heer VAN DER LEE bezocht. Ik klaagde dan telkens over mijn gezondheidstoestand. Herhaalde malen zinspeelde de heer VAN DER LEE dan op vergiftiging; herhaalde malen vroeg hij mij: „waaraan ik die kwijning van mijn gestel moest toeschrijven? Of ik niet aan iets bijzonders

dacht?" „Aan wat bijzonders zou ik denken?" was dan mijn antwoord.

Bij het rijzen en los staan mijner tanden, knaagde mijn tandvleesch weg en door het ontblooten der wortels leed ik aan kiespijn, waarvoor ik hem verzocht een mondspoeling te mogen hebben van *Creosoot* met *Laudanum*, hetgeen hij mij toestond en *door mij zelve werd voorgeschreven*, voor den Apotheker met zijn naam herhaald.

Het was blijkbaar, de heer VAN DER LEE verkeerde in eene pijnlijke positie, door zijne inschikkelijkheid te mijwaarts bevestigd. In deze dagen brachten de beide geneeskundigen van het gesticht mij een bezoek te zamen.

Ik herhaalde al de klachten ten opzichte van mijne gezondheid, klaagde in het bijzonder over het verlies van eetlust, het was kort na het ontbijt en toonde hen het overgeschotene daarvan. Men kwam er nu weder op, hoe dat alles mogelijk was en ik zeide hen opnieuw: „dat ik alles toeschreef aan mijn gedrukten zieletoeestand, in de omstandigheden waarin ik mij bevond." Ook na dit bezoek bleef alles hetzelfde, mijn gezondheid verslimmerde voortdurend.

Het zweeten nam meer en meer toe, en mijne krachten begonnen zeer aftenemen, wandelingen deed ik niet meer, ik gevoelde mij daartoe te zwak, en er voegde zich eindelijk daarbij een misslag in de pols.

Daar ik mij vast voorgenomen had, ten doode toe het woord vergiftiging in het krankzinnigengesticht niet te doen hooren; hoopte ik door de mededeeling mijner ziekte, matiging of wel ophouding der proefneming van de heeren geneeskundigen te zullen verkrijgen.

Bij de verzwakking, die ik ondervond, de weinige eetlust die ik had, legde ik mij na het ontbijt op de canapé neder, die in mijn zitkamer zich bevond.

De heer VAN DER LEE zag mij bij zijn bezoek

met verbazing, zoo niet met schrik, daar liggen. Hij plaatste zich op een stoel voor de canapé.

Ons gesprek was zeer belangrijk.

Ik vertelde hem opnieuw, hoe ik mij steeds meer en meer verzwakt gevoelde. Na meerdere woorden gewisseld te hebben, kwam eindelijk de groote vraag er uit, waar steeds in de gesprekken om heen gedwaald was.

„Of ik niet aan vergiftiging dacht?” Vervolgende: het waren toch dezelfde verschijnselen, waar ik over klaagde, die ik vroeger gevoeld had in *Gouda* en *Amsterdam*.”

Ik gaf daarop een even resoluut antwoord, als de vraag duidelijk gesteld was.

„Wanneer de Doctoren van het krankzinnigen-gesticht monsters waren, zoo groot, als *God* ze slechts enkele malen op de aarde duldt, dat ik dan aan zoo iets zou kunnen gelooven, dit nu was niet mogelijk.”

Na eenige besprekingen, deelde ik verder mede, „dat het waarschijnlijk spoedig met mij gedaan zou zijn.” Ik stelde mij voor, zooals ik hem verder mededeelde, dat er wegens de *atonie*, waaraan ik leed, wel spoedig uit het een of ander deel eene bloedvloeijing zoude ontstaan, die dan ook om dezelfde rede niet te stelpen zou wezen.

Ik voegde daaraan de volgende onvoorzichtige woorden toe: „Ik zal dit leven dan verlaten met de woorden op de lippen: „Adieu edele doctoren, adieu edele vrouw.”

De heer VAN DER LEE stond daarna verschrikt op en zeide weggaande: „Gij zijt heden zeer sarcastisch.”

Hiermede liep dit gesprek af; er was nog in voorgekomen, het voorstel om mij dagelijks een kop bouillon te geven. Ik stelde mij voor die zeker te moeten nemen, waardoor zij mij geheel in hun macht zouden hebben. Ik bedankte daarvoor.

Van dezen dag af trad mijne beterschap in, en bij mijn van nature zoo gezond en krachtig gestel, herstelde ik spoedig van deze mijne ziekte.

Wel bleven nog eenigen tijd de wortels der van het tandvleesch ontbloote kiezen gevoelig, doch ook dit herstelde langzamerhand, bij gebruik van de voorgeschrevene mondspoeling.

Tot het laatste oogenblik toe had ik dus alles genegeerd en men kon er zich volstrekt niet op steunen, dat ik ook in het krankzinnigengesticht aan vergiftiging had geloofd. Dit neemt niet weg dat de 1ste geneesheer VAN ANDEL aan mijn neef GELPKE, commissaris van politie te *Amsterdam*, bij zijn bezoek, dat eenige dagen later plaats had, mededeelde: *dat ik ook al dacht, dat mij hier in het gesticht in thee en koffij enz. vergift werd gegeven*, en liet daarop de vraag volgen: „*Waar moet dat eindelijk heen?*”

Het is waar er kon geen schoonere reden zijn om mij opgesloten te houden. Wanneer ik reeds hier in het gesticht aan vergiftiging dacht, *waar zou dat heen moeten in de maatschappij?*

Was door mij alles ontkend tegenover de doctoren ten opzichte der vergiftiging, inwendig hield ik mij daarvan zoo zeker, dat die plaats had, als men van iets ter wereld zeker zijn kan en blijft bij mij die vaste overtuiging steeds bestaan.

In het hevigste tijdperk der verschijnselen, of wel — nadat eene goede hoeveelheid vergif, op eene mij onbekende wijs, door mij was genomen, zoodat daarop zeer hevige verschijnselen waren gevolgd, heb ik daarvan aantekening gehouden. Ik heb die verschijnselen zeer nauwkeurig opgeschreven even als een geneesheer zulks doen kan aan het ziekbed. Ik heb die aantekeningen geschreven op twee blaadjes papier, om ze ter grootte van een duim in het vestzakje te kunnen bergen; meenende — aan welke aanrandingen ik ook ten doel zou staan — dat men op die plaats geen brieven

of aantekeningen zou zoeken. Zij zijn mij echter ontroofd, in mijn bovengenoemd geschrift pag. 179—182 beschreven.

Daar er steeds een vast geloof bij mij bleef bestaan, dat het den Doctoren nooit gelukken zou, mij voor mijn leven in het gesticht opgesloten te houden, dat ik eenmaal zou ontslagen worden, had ik die aantekeningen gemaakt, om die na mijn ontslag aan de rechtbank overteleggen, zij zijn mij echter ontroofd op de in mijn geschrift, *zijne opsluiting* enz., medege-deelde wijze. Uit het rapport door heeren Inspecteurs der krankzinnigen aan den Minister van Binnenlandsche zaken ingediend over het 4de kwartaal van 1884, blijkt het, dat die aantekeningen nog steeds in het bezit zijn van den heer v. ANDEL.

Uit hetgeen bekend is van dit rapport, blijkt het tevens, dat de heer v. ANDEL deze aantekeningen gebruikt, om aantetoonen, — zoo als hij met mijne woorden zou gedaan hebben, wanneer ik het vermoeden van vergiftiging had geuit, — dat ik steeds aan vergiftigingsmanie leed, daar ik zelfs in zulk een onmogelijke zaak daaraan geloofde.

Het is waarschijnlijk deze reden en deze reden alleen, die mij de laatste vergiftiging deed ondergaan voor de misdadiger naar *Medemblik* vertrok.

Mijne aantekeningen waren hem in handen gevallen; onmiddellijk schijnt hij het plan te hebben opgevat, van dien buit partij te trekken en deze ter zijner rechtvaardiging te doen strekken, om aantetoonen, dat hij mij terecht in het krankzinnigengesticht opgesloten gehouden heeft, dewijl ik steeds — bij simuleering der zaak — aan vergiftigingsmanie leed.

Het was van groot belang, dat hij dit bewijzen kon ten opzichte van iemand, die niets dan heldere gedachten had geuit.

Van niet minder belang was het, dat hij bewijzen

kon, dat ik steeds aan die manie leed, tot op het laatste oogenblik, dat hij zijne betrekking als geneesheer in *Zutphen* waarnam.

Het schijnt mij toe, dat zeer kort na het verkrijgen mijner aantekeningen, dit denkbeeld in zijn geest is opgekomen en spoedig dien omvang heeft verkregen, dat hij tot de uitvoering daarvan is overgegaan.

De getuigenis van gedachte aan vergiftiging, hem thans in handen gekomen, dagteekent van half *November* '83. Met *1 Mei* '84 zou hij vertrekken, het zou hem dus nog van veel belang zijn nog eene bekentenis te hebben van geloof aan vergiftiging in het krankzinnigengesticht van latere dagteekening.

Kort na de ontrooving mijner aantekeningen, die in den nacht van 3 op 4 Maart '84 plaats had, gevoelde ik mij weder minder goed, opnieuw zweeten, verheffing van tanden, wegnaging van het tandvleesch, kiespijn, enz.; in een woord herhaling van hetgeen boven is medegedeeld.

Geen letter echter kwam van deze zaak op het papier.

De heer VAN DER LEE bezocht mij weder dagelijks, en hulde moet ik hier brengen aan het medegevoel dat in zijn vragen doorstraalde.

Zoo gebeurde het dan ook, dat op de steeds toenemende klachten, de beide heeren Doctoren VAN ANDEL en VAN DER LEE mij op den 18 Maart '84 bezochten. Ik leidde aan de heeren opnieuw mijne klachten bloot, en klaagde zeer over de knagende kiespijn, wegens het verloren gaan van het tandvleesch, waardoor de wortels meer bloot kwamen. De heer VAN DER LEE verzocht mijn tandvleesch te zien en betuigde toen dat het waar was. Mijn tandvleesch was verloren gegaan in een hooge mate om de wortels der kiezen, hij zag dit ten duidelijkste.

Na deze visite nam mijne ziekte weder een keer en verminderden de ziekelijke verschijnselen, zoodat ik 4 à 5 dagen na dit bezoek aan den heer VAN DER LEE verklaarde: „Dat de kiespijn nu niet erger werd en mijn kiezen weder meer vast stonden.”

De kiespijn hield na deze laatste vergifting zeer lang aan, een der achterste kiezen werd niet weder vast en ging verloren, terwijl de overige niet weder de stevigheid verkregen van vroeger, zoodat ik later nog een tweede kies heb verloren.

Men heeft hierna alle pogingen gedaan, die men doen kon, om alle aantekeningen van mij machtig te worden. Dit zoeken is deze keer zelfs zoo ver gegaan, dat men de matras waarop ik sliep, heeft verwisseld, meermalen mijn kleeding uit de slaapkamer heeft gehaald om die te onderzoeken; zekerheid heb ik hiervan door het verlies van een klein voorwerp, dat nog des avonds in mijn vestzak was, en later — door het breken van een potlood; waarschijnlijk dit alles veroorzaakt door de groote haast waarmede men alles gedurende mijn slaap naging; zelfs heeft men de tafel uit de slaapkamer weggenomen en in het lokaal voor de kerk bestemd, uit elkander geschroefd, om te zien of niets tusschen die schroeven verborgen was.

Vraagt men mij nu, welk vergift is het geweest, dat mij is toegediend?

Dan kan ik hierover alleen uit de verschijnselen oordeelen, doch deze waren zeer duidelijk en sprekend, zij waren geheel en al dezelfde, die mij vroeger voorkwamen en door de chemische onderzoekingen ben te weten gekomen, te zijn voortgebracht door de *urias pilocarpini*.

De gevolgtrekking hieruit moet zijn, dat er gemeenschap heeft bestaan tusschen mijn zoon den Mijn-

Ingenieur en den eersten geneesheer òf rechtstreeks òf wel door een tussenpersoon.

Het vergif is toch iets zoo buitengewoons, de wijze van vergiftiging zoo bijzonder, de verschijnselen zoo karakteristiek, dat het niet mogelijk is iets anders aantenemen.

Bij deze mededeeling heb ik de eer U Edel Groot Achtb. de meest verschuldigde hoogachting aantebieden.

Uw Edel Groot Achtb. Dw. Dienaar,

DR. LUIJTEN.

G E V O L G.

Het was op den 26sten Mei, dat ik mij bij den Procureur-Generaal van het Hof te *Arnhem* vervoegde, om eenige inlichting te ontvangen, ten opzichte der ingediende memorie van beschuldiging; vermeenende dat er thans tijd genoeg verlopen was sedert de indiening — (6 April) — om dit onderzoek te wettigen.

Na meer dan een uur gewacht te hebben, werd ik bij den heer Proc.-Gen. toegelaten; de ontvangst was wellevend, zelfs waren de eerste woorden die gesproken werden een excuus voor het lange wachten dat zijn H.E.A. mij had laten doen. Ik antwoordde, dat wanneer men de reis gedaan had van *Amsterdam* tot hier, men dit wachten wel als zeer gering kan beschouwen.

Hierna maakte ik het doel van mijn bezoek bekend, — het verlangen om te weten welk gevolg mijne ingediende memorie gehad heeft.

Er was geene vervolging ingesteld, werd mij bekend gemaakt. Er was naar het inzien van den Proc.-Gen. geen voldoende bewijs in de memorie aanwezig, om eene vervolging intstellen.

Ik kon hierop eene uiting van verwondering niet terughouden.

Er was, verklaarde verder de Proc.-Gen. hem geen vergift ter hand gesteld, waarop hij eene vervolging zou kunnen instellen.

Ik betuigde opnieuw, dat ik dit alles met groote verwondering hoorde. „Wanneer door mij als geneesheer,” antwoordde ik, „eenvoudig een vermoeden aan de Justitie te kennen wordt gegeven, dat er eene vergiftiging heeft plaats gehad, wordt er eene vervolging ingesteld, hoe is het dan mogelijk dat dit thans niet plaats heeft, terwijl ik dit gevoelen met ontvouwing der redenen heb bekend gemaakt?”

Opnieuw verklaarde de Proc.-Gen. dat hij uit de memorie de overtuiging niet verkregen had om daarop eene vervolging in te stellen.

Ik deed daarop de opmerking, dat vervolgen geheel iets anders is, als een onderzoek instellen, wanneer de Justitie het vermoeden heeft van een misdad.

„Voorzeker” zeide daarop de Proc.-Gen. „wanneer ik bij vermoeden van vergiftiging door een lijk te doen opgraven in het bezit van het vergif kon komen, bij metaalvergiftiging, zou ik dit doen.”

„Dit is het juist”, antwoordde ik, „waarop ik in dit geval gehoopt had, dat er een onderzoek zou worden ingesteld naar hetgeen ik heb medegedeeld, of dat de waarheid was, en zouden zoo vele getuigen het bewijs geven, wat het vinden van het vergif bij het lijk zou zijn.”

„Het zou misschien de vraag zijn”, ging ik daarna voort, „of niet de 2e geneesheer algeheele inlichting in de zaak zou geven.”

De Proc.-Gen. had geene overtuiging genoeg verkregen om dit onderzoek in te stellen.

De Proc.-Gen. raadde mij in ons verder gesprek, dat steeds in den wellevendsten vorm plaats had, de

zaak verder te laten rusten, en zoo min mogelijk aan die verleden zaak meer te denken, dit zou voor mij het gelukkigst zijn.

Ik antwoordde dat dit niet juist gezien was, in rust is voor mij geen geluk. „Telkens komt bij mij de gedachte op „in het helderste oogenblik van mijn leven⁽¹⁾ hebben ze mij in een krankzinnigengesticht geworpen en daarin 13 maanden opgesloten gehouden.”

Er volgde een oogenblik stilte en ik vervolgde: „Ik kan in die mishandeling niet berusten.”

„Wanneer ik bedenken dat men mij zoo straffeloos heeft kunnen mishandelen, dan is er voor mij geen geluk mogelijk.”

„Ik zal alles in het licht geven. Ik zal alles bekend maken, misschien dat het algemeen anders dan U zal oordeelen.”

De Proc.-Gen. erkende mij daartoe het recht, ofschoon hij steeds in denzelfden geest bleef spreken.

Hierna verliet ik de kamer, zoo als men gewoon is zulk een hooggeplaatst en overigens achtenswaardig man te verlaten.

Berusten — altijd berusten — berusten moet men in een zaak die niet meer te herroepen is, zoo zegt men altijd. En men meent zoo als men dat ook uit de woorden van den Proc.-Gen. gezien heeft, dat ik daarin het geluk zal terug vinden. Dwaling, niets dan

(*) Dit is de letterlijke waarheid, het was het helderste tijdperk van mijn leven. Ik wijdde mij in die dagen geheel en al aan de wetenschap, nam daarbij alleen zoo veel uitspanning als voor de ontspanning van mijn geest noodig was. Bij het herzien mijner geschriften, maakte ik eene nieuwe studie, die ik — voor het op de wetenschappelijke hoogte brengen van onzen tijd van mijn werk, noodig had. Ik maakte bij mijn werken eene nieuwe studie der *Physiologie Histologie en microscopische Anatomie*. (LANDOIS 3te Auflage.) Men moet dit werk kennen om te kunnen beoordeelen welk een taak ik mij zelve had opgelegd.) Zoo werd ik uit die werkzaamheid plotseling, zonder eenig flauw begrip der zaak weggehaald, zoo onverwacht, zoo onbegrijpelijk, zoo onmogelijk, als het voor iemand is, om bij helderen hemel door een bliksemstraal getroffen te worden.

dwaling. In rust is voor mij geen geluk. In werken, steeds werken is mijn geluk, en voor het werk dat ik doen moet, het werk zooals ik dat deed, hebben de booswichten mijn geest verdorven.

In de zaak berusten, terwijl zij die de mishandeling hebben volbracht in eer en aanzien voortleven!

Neen al de kracht die mijn geest nog heeft, heb ik aangewend en zal ik aanwenden, om het geheele gruwelstuk in al zijn omvang te doen kennen.

Dit alleen geeft mij tevredenheid, dit alleen geeft mij kalmte, hierin alleen vind ik rust.
